

випадках, коли він пред'являє або підтримує пред'явлений цивільний позов, якщо цього вимагає охорона прав фізичних чи юридичних осіб або державних інтересів (ст. 264 КПК). Хоча КПК формально і не визнає це законним представництвом.

Також у КАС досить чітко встановлений перелік документів, якими підтверджуються повноваження представників, повноваження представників у суді та межі їх реалізації, чого не вистачає КПК і що викликає на практиці багато запитань та труднощів.

Ці та інші недоліки нині чинного адміністративно-процесуального та кримінально-процесуального законодавства потребують обов'язкового дослідження та усунення шляхом формування обґрунтованих положень, які б дали змогу позитивно вирішити ці питання правозастосовчої діяльності.

Література

1. Андреев В.К. Представительство в гражданском праве. – Калинин, 1978.
2. Рясенцев В.А. Происхождение представительства и его сущность в буржуазном гражданском праве // Учен. зап. ВЮЗИ. – 1960. – Вып. 10.
3. Теория государства и права / Под ред. Н.И. Матузова, А.В. Малько. – М., 2001.
4. Невзгодина Е.Л. Представительство по советскому гражданскому праву. – Томск, 1980.
5. Туленков П.М. Участие представителей на предварительном следствии в советском уголовном процессе. – Волгоград, 1976.
6. Коркунов Н.М. Лекции по общей теории права. – СПб., 1894.
7. Розенберг Я.А. Представительство в советском гражданском процессе. – Рига, 1974.
8. Адаменко В.Д. Советское уголовно-процессуальное представительство. – Томск, 1978.
9. Ильинская И.М., Лесницкая Л.Ф. Судебное представительство в гражданском процессе. – М., 1964.

УДК 342.925(477)

Д.А. Козачук

ПІДСТАВИ ПЕРЕГЛЯДУ РІШЕНЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

Запровадження в Україні адміністративного судочинства, безперечно, є значним кроком на шляху забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина від порушень з боку владних інституцій. Кодекс адміністративного судочинства закріпив значні надбання ефективної, демократичної, відкритої організації судового провадження, які знайшли своє відображення в таких принципах, як, наприклад, верховенство права, рівність усіх учасників перед законом і судом, гласність і відкритість судового процесу, забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішень адміністративного суду.

Апеляційне оскарження – один із найпоширеніших у сучасному судовому процесі способів оскарження судових рішень, які не набрали чинності, у суді вищої інстанції. Цей спосіб оскарження судових рішень існує, зокрема, у

Великій Британії, Франції, Бельгії, Німеччині, Австрії, США тощо. Судова реформа, що проводиться в Україні, також встановила можливість апеляційного оскарження судових рішень, у тому числі й в адміністративному судочинстві. Слід зазначити, що саме апеляційне оскарження судових рішень – відносно новий інститут для судової системи нашої держави, є одним із найактуальніших напрямів наукових досліджень у процесуальних галузях права. Якщо ж розглядати апеляційне провадження в адміністративному судочинстві, зважаючи на те, що адміністративне судочинство існує лише з 2005 року, дана тема має надзвичайно важливе значення як для теорії адміністративного процесу, так і для практичного застосування норм КАС України під час вирішення адміністративних спорів, оскільки йдеться про ступінь захищеності людини від можливих проявів суддівського свавілля та про рівень забезпечення її прав.

Як вже було зазначено, тема апеляційного перегляду судових рішень є предметом дослідження вчених-процесуалістів, таких, як Є. Борисова, М. Бородін, І. Ємельянова, Д. Захаров, О. Колтунова, Г. Корчевний, В. Маляренко, М. Руденко, Є. Чернушенко, П. Шевчук, В. Яцина та ін. Проте їхні дослідження, як правило, стосуються цивільного, кримінального, господарського процесуального права, у той час як особливості адміністративного процесу наклали свій відбиток на інститут апеляції, зокрема, на підстави перегляду рішень місцевих адміністративних судів у апеляційному порядку.

Метою даної статті є вивчення загальних процесуальних підстав перегляду судових рішень у апеляційному порядку та визначення специфіки у встановленні підстав перегляду судових рішень у адміністративному судочинстві, враховуючи особливості відносин, що складаються під час розгляду справи в місцевому адміністративному суді.

Необхідність дослідження підстав перегляду рішень місцевого суду в апеляційному порядку пов'язана з потребою визначення певних критеріїв, за допомогою яких суд апеляційної інстанції міг би перевірити правильність рішень місцевого суду. У зв'язку з цим КАС України містить детальний перелік підстав, наявність яких зумовлює перегляд рішення місцевого суду:

- 1) справу розглянуто і вирішено неповноважним складом суду;
- 2) в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою;
- 3) судові рішення ухвалено чи підписано не тим суддею, який розглянув справу;
- 4) місцевий адміністративний суд неповно з'ясував обставини, що мають значення для справи;
- 5) обставини, які місцевий адміністративний суд вважає встановленими, визнані недоведеними;
- 6) висновки суду не відповідають обставинам справи;
- 7) існує порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи.

Проаналізувавши наведені підстави, можна дійти висновку, що вони складають дві групи: перші порушують вимоги законності судового рішення, другі – обґрунтованість судового рішення.

Законність – це одна з головних вимог, що висуваються до судового рішення. В юридичній літературі під законністю судового рішення деякі процесуалісти розуміють дотримання судом при розгляді й вирішенні справ чинних норм матеріального і процесуального права [2, с. 320]. Крім того, законність розглядається і як властивість рішення, котра характеризується правильним застосуванням судом при розгляді й вирішенні справи норм матеріального і процесуального права [4, с. 356]. Слід підкреслити, що законність судового рішення залежить більшою мірою від суду, від дотримання ним вимог норм адміністративного судочинства, які визначають повноваження суду, а також порядок розгляду і вирішення спорів. Проте, як справедливо зазначив В.М. Щеглов, процес правильно розвивається і закінчується ухваленням правосудного рішення лише в тому разі, коли суд правильно застосовує правові норми і всі суб'єкти процесуальних правовідносин неухильно і точно виконують свої процесуальні права й обов'язки [6, с. 17].

Обґрунтованим вважається рішення, яке повно відображає обставини, що мають значення для справи, а висновки суду щодо встановлених обставин і правових наслідків є вичерпними, такими, що відповідають дійсності й підтверджуються достовірними доказами, які досліджені в судовому засіданні.

В юридичній літературі прийнято вважати, що обґрунтованість стосується фактичної, а законність – правової сторони справи. Як відзначає Л.Ф. Лесницька, правильне застосування норм матеріального права можливе тільки тоді, коли суд застосовує норму не формально, а враховуючи всі конкретні особливості даної справи, і лише після з'ясування фактичної сторони справи можна переходити до юридичної кваліфікації фактичних взаємовідносин сторін [3, с. 158-162]. Між фактичною та правовою сторонами рішення існує тісний зв'язок, і, відповідно, він існує і між поняттями незаконності й необґрунтованості рішень. Оскільки сам закон містить вимогу обґрунтованості судового рішення, тому недодержання цієї вимоги означає в той самий час і порушення закону. Якщо незаконність рішення розуміти в такому широкому плані, тоді кожне необґрунтоване рішення буде водночас і незаконним. І навпаки, незаконність судового рішення зовсім необов'язково тягне за собою його необґрунтованість, оскільки помилкове застосування норм матеріального права не означає, що адміністративний суд недостатньо повно з'ясував обставини, що мають значення для справи, чи допустив іншу помилку щодо фактичної підстави.

Вимога законності судового рішення містить дві складові: дотримання норм матеріального права при ухваленні судового рішення та дотримання норм процесуального права. Недотримання цих правил є підставою для скасування рішення суду. Залежно від правових наслідків, зумовлених порушенням судом першої інстанції норм процесуального права, в юридичній літературі виділяють дві групи порушень. До першої групи належать такі порушення, які в усіх

випадках призводять до скасування рішення, що, зазвичай, носять назву безумовних підстав [5, с. 18].

Підстави для скасування рішення суду і передачі справи на новий розгляд, що входять до першої групи, такі:

- справа розглянута неповноважним складом суду;
- рішення ухвалив чи підписав не той суддя, що розглядав справу;
- в ухваленні судового рішення брав участь суддя, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою [1].

Таким чином, апеляційний суд, установивши хоча б одне із зазначених порушень, може й не з'ясовувати інші обставини справи, що є предметом апеляційної скарги, а має право скасувати рішення місцевого адміністративного суду, посилаючись лише на одне грубе порушення процесуального закону.

До другої групи слід віднести такі порушення процесуального права, які не тягнуть за собою обов'язкового скасування судового рішення. Ці порушення можуть стати підставами для зміни рішення місцевого адміністративного суду апеляційним судом. До таких порушень належать:

- правильне по суті вирішення справи чи питання, але з помилковим застосуванням норм матеріального чи процесуального права;
- вирішення не всіх позовних вимог або питань.

Отже, якщо апеляційний суд у процесі розгляду справи виявить неправильне застосування місцевим судом норм матеріального чи процесуального права, він має право виправити ці помилки. Тобто рішення місцевого адміністративного суду, правильне по суті, не скасовується, а лише змінюється в межах виявлених помилок. У разі вирішення судом першої інстанції не всіх позовних вимог позивача чи необхідних питань суд апеляційної інстанції може внести відповідні зміни в постанову або ухвалу місцевого суду.

Проте слід відзначити, що ст. 168 КАС України передбачає можливість суду першої інстанції на тій самій підставі самому прийняти додаткове рішення, в якому б вирішувалися невіршені позовні вимоги.

Законодавець зазначає, що ухвалення додаткового судового рішення можливе за заявою особи, що брала участь у справі, або за власною ініціативою суду першої інстанції.

Таким чином, законодавством встановлюються два можливих варіанти поведінки особи, що брала участь у справі, стосовно невіршеної позовної вимоги: протягом 10 днів після ухвалення рішення вона може звернутися до суду, що виніс рішення, або до апеляційного суду.

Як уявляється, така двозначність ускладнює вирішення питання. Ми вважаємо, що таку підставу, як не вирішення однієї з позовних вимог, слід виключити зі ст. 201 КАС України.

Окрім підстав, що порушують вимоги законності судового рішення, ми згадували про підстави, які порушують вимоги обґрунтованості судового рішення. До них належать підстави скасування судового рішення місцевого адміністративного суду й ухвалення нового рішення судом апеляційної інстанції, а саме:

- 1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи;
- 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими;
- 3) невідповідність висновків суду обставинам справи;
- 4) порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи або питання [1].

Отже, зважаючи на все вищевикладене, можна дійти висновку, що підстави для перегляду рішень суду першої інстанції є надзвичайно важливими для інституту апеляційного оскарження, тому критерії, що визначають ці підстави, мають бути чітко прописані в Кодексі адміністративного судочинства України.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 6.07.2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 32. – Ст. 1918.
2. Гражданский процесс / Под ред. М.К. Треушникова. – М.: ООО «Городециздат», 2000. – С. 320.
3. Лесницька Л.Ф. Пересмотр решения суда в кассационном порядке. – М., 1974. – С. 158-162.
4. Штефан М.Й. Цивільний процес. – К.: Ін Юре, 1997. – С. 356.
5. Шевчук П.І., Крищенко В.В. Апеляційне і касаційне оскарження судових рішень (коментар цивільного процесуального законодавства). – К.: Юрид. книга, 2002. – С. 18.
6. Щеглов В.Н. Законность и обоснованность судебного решения по гражданско-правовому спору. – Новосибирск, 1958. – С. 17.

УДК 342.925:343.14(477)

Н.Л. Лях

ОТРИМАННЯ, ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОЦІНКА ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Всебічне, повне та об'єктивне дослідження всіх обставин справи адміністративної юрисдикції, вирішення її в точній відповідності до вимог Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) є необхідною умовою зміцнення законності та правопорядку в суспільстві. Важливе значення законності має теоретичне осмислення поняття судового доказування.

Судове доказування – це різновид процесу судового пізнання, пізнання взагалі – отримання істинної уяви, знань. Кожен крок практичної діяльності пов'язаний із певними знаннями про події, процеси та явища об'єктивного світу. У цьому розумінні знання служать вихідним пунктом, засобом та метою будь-якої діяльності. Таким чином, пізнавальні елементи органічно вплетені в процесуальну діяльність і судове пізнання збігається із судовим доказуванням. КАС також ототожнює ці два процеси, де під доказуванням в адміністративній справі розуміється діяльність суду та осіб, які беруть участь у справі з надання, збору, дослідження та оцінки доказів. Отже, Кодексом прийнята тенденція